

Lausunto

6.6.2014

Sosiaali- ja terveysministeriö

Asia: Lausunto sosiaalihuoltolain esityksestä ja sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista

Ehkäisevän päihdetyön verkosto on 36 järjestötoimijan verkosto, joka tekee mm. päihdepoliittista vaikuttamistyötä. Allekirjoittaneet tahot lausuvat asiakirjoista:

Lakiesityksen painopisteet ja tavoitteet hyvät, resurssit sen toteuttamiselle on turvattava

Sosiaalihuollon painopisteen siirtäminen hyvinvoinnin edistämiseen, ennaltaehkäisevään työhön sekä varhaiseen tukeen vastaa Ehkäisevän päihdetyön verkoston linjauksia: ehkäisevä työ on nähtävä investointina kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Tämä tarkoittaa käytännössä suunnitelmallista toimintaa, etukäteistä ja yksilöllistä varhaista tukea ongelmien ehkäisemiseksi, mutta myös oikea-aikaisia toimia ongelmien jo ilmettyä. Sosiaalihuolto ei ole yksin palveluja, vaan kokonaisvaltaisen hyvinvointipolitiikan toteuttamista.

Lain tavoitteiksi on kirjattu: sosiaalihuollon yhdenvertaisen saatavuuden ja saavutettavuuden edistäminen, sosiaalihuollon painopisteen siirtäminen korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen, asiakaslähtöisyyden vahvistaminen sekä tuen saannin turvaaminen ihmisten omissa arkiympäristöissä. Verkosto pitää tavoitellista merkityksellisenä ja kannatettavana sekä yksilön että yhteiskunnan lähtökohdista käsin.

Asiakaskeskeisyyden vahvistaminen laissa on tärkeä kohta. Asiakkailla pitää olla subjektiivinen oikeus päästä palveluihin, joilla turvataan välttämätön huolenpito ja toimeentulo. Tavoitteena lakiesityksessä on mainittu mahdollisimman tehokas lyhytaikainen tuki. Verkosto korostaa, että laatu on myös yksi tehokkuuden osatekijöistä. On varmistettava, että lyhytaikaisenkin tuen pituus on oltava riittävää voimaannuttakseen ihmisen. Lopulta tuen tarve vähenee tai jopa poistuu. On myös tärkeää että asiakkaan kohtelua koskevat säännökset ovat laissa.

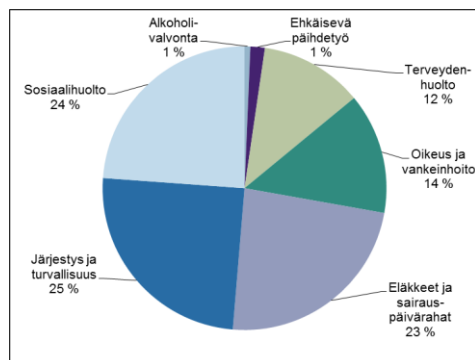
Ihmisten osallisuuden mahdollistaminen ja vahvistaminen kaikissa tilanteissa on ensiarvoisen tärkeää ja tulee olla lain lähtökohdana. Lain tavoitteiden saavuttamiseksi on luotava yksityiskohtainen implementaatio suunnitelma vastuutahoineen sekä mittarit toteutumisen seuraamiseksi.

Allekirjoittaneet ovat huolissaan siitä, varataanko tavoitteiden saavuttamiseksi riittävästi resursseja kaikille tasoille. Kunnat järjestävät yhä suuremman osan sosiaalipalveluista ostamalla ne järjestöiltä tai yritysiltä. Viranomaisille ei tule antaa liikaa valtaa asiassa vaan ihmisen oikeus palveluihin on turvattava eri tilanteissa.

Päihteet tulevat kalliiksi yhteiskunnalle: ehkäisevä päihdetyö on investointi

Järjestöt muistuttavat, että esimerkiksi alkoholista aiheutunut lasku Suomelle oli vuonna 2011 1,2 – 1,5 miljardia euroa välittöminä kustannuksina, 24 % tästä kohdistuu suoraa sosiaalihuoltoon. Tämän lisäksi alkoholi, kuten myös muut päihteet, aihe-

uttavat miljoonien välilliset kulut. On tärkeää huomata, että ehkäisevä työ on aina taloudellisempaa ja inhimillisempää kuin haittojen korjaaminen.

(THL – Päihdetilastollinen vuosikirja 2013: Julkisten alkoholihaittakustannusten rakenne 2011)

Mm. edellä mainittuihin lukuihin viitaten verkosto näkee, että päihdekysymysten tulisi saada lakiesityksessä lisää painoarvoa ja viittauksia. Lakiesityksessä kuitenkin todetaan: ”Raskaana olevalla henkilöllä on oikeus saada välittömästi riittävät sosiaalihuollon päihdepalvelut”. Allekirjoittaneiden mielestä tämä on erittäin tärkeä kohta sikiön suojelemisen kannalta ja ylisukupolvisen syrjäytymisen ehkäisyn kannalta. Huomioitava on, että riittävän palvelun pitää olla lapsilähtöistä päihdetyötä, juuri tähän erityiseen elämäntilanteeseen kehitettyä hoitoa ja kuntoutusta. Tarvitaan siis sellaista päihdekuntoutusta, jossa huomioidaan varhaisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden työskentely jo raskausaikana.

Lasten etu läpileikkaavaksi tekijäksi lakiin

Järjestöjen mielestä lakiesityksessä pitäisi tulla näkyvämmiin lapsen etu ja lapsen oikeudet, niiden tulisi olla läpileikkaavia tekijöitä laissa.

Lapsen kiireellisen sijoituksen ehtoja esitetään tiukennettavan lakiesityksessä. Lapsi voitaisiin sijoittaa kiireellisesti vain, jos huostaanoton edellytykset täyttyisivät ja lapsi olisi välittömässä vaarassa. Allekirjoittaneet haluavat tuoda esiin, että lapsen kiireellisen sijoituksen ehtojen tiukentamisessa voi olla riski tilanteen kriisiytymiselle yhä enemmän. Muiden kiireellisten tukimuotojen kehittäminen ja lisääminen onkin hyvin tärkeää.

Hyvinvointinäkökulma painotetummin lakiesitykseen

Luonnoksessa ei ole tarpeeksi otettu huomioon hyvinvointivaikutuksia. Perusteluissa ei viitata esimerkiksi kuntien hyvinvointikertomuksiin eikä kehitetä tätä vakiintumassa olevaa raportointitapaa.

Aktiivinen toimiminen on määritelty seuraavasti: ”Lisäksi sosiaalitoimen tulisi osallistua osaltaan hyvinvointivaikutusten huomioon ottamiseen sekä kunnan asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien edistämiseen.” Kirjaus kaventaa sosiaalitoimen roolia itsenäisestä muiden toimijoiden päätösten ja omien päätösten ennakoarvioinnin vaatimuksesta konditionaaliseksi osallistujaksi muiden mahdollisesti toteuttamiin ennakoarviointeihin sekä asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien edistämiseen. Sosiaalisen asiantuntemuksen ja ymmärryksen itsellinen käyttö tulee jäämään hyvin vähäiseksi.

Kavennus on ristiriidassa terveydenhuoltolain 12§ vaatimukseen kuntapäätösten terveyden ja hyvinvoinnin tarkastelusta kaikessa kunnallisessa päätöksenteossa ja vähentää sosiaalisen asiantuntemuksen käyttöä ja aktiivista rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisen mahdollisuutta. Kansainvälisesti hyväksytyn määritelmän mukainen sosiaalityön tavoitteena oleva hyvinvoinnin lisääminen yhteiskunnallista muutosta edistämällä jää näin erittäin ohueksi.

Lakiesitys ei myöskään sisällä tutkimus- ja kehittämistoimintaa koskevia pykäläiä. Terveydenhuoltolaissa on varattu kokonainen luku tutkimus- ja kehittämistoiminnan kysymyksille.

Yhteistyötä ja rajapintoja muiden hallinnonalojen kanssa tarkasteltava

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamisen valmistelussa tulee arvioida terveydenhuollon rajapintoja ja huomioida se keskeisenä yhteistyökumppanina.

Vahvaa yhteistyötä edellytetään toimista ja asiakkaiden tarpeista riippuen myös opetus- ja sivistystoimen, työ- ja elinkeinohallinnon ja asuntotoimen kanssa. Yhteisiä toiminta-alueita tulee vahvistaa, turhia raja-aitoja poistaa ja luoda asiakkaan kannalta joustavasti toimivia palvelukokonaisuuksia. Väestötasolla sosiaalihuolto tasaa hyvinvointieroja ja luo osaltaan vakaata sosiaalista pohjaa yhteiskunnan muillekin toimijoille. Allekirjoittaneet järjestötoimijat haluavat nostaa esiin myös järjestöt yhteistoinnin foorumina potentiaalina ja mahdollistajana.

Suunnitellut muutokset sosiaalihuollon asiakirjoihin mahdollistavat tietosuojasäännösten kokoamisen samaan lakiin

Esityksessä sosiaalihuollon asiakaslain kohtelua koskevat säännökset siirrettäisiin uuteen sosiaalihuoltolakiin ja tietosuoja koskevat säännökset lakiin sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista. Tämä toteutustapa mahdollistaa lausunnon antajien mielestä myöhemmin nyt hajallaan olevien tietosuojasäännösten kokoamisen samaan lakiin.

Oikeiden asiakastietojen saatavuus tarvittaessa niihin oikeutetuille ammattilaisille tehostaisi sosiaalipalvelujen toimintaa, jolla taas on merkittävä yhteiskunnallinen vaikutus. Kansalaisten tasa-arvoisuus lisääntyy palvelujen yhdenmukaistamisen kautta.

Tilasto- ja tutkimustiedon keräämisen helpottuminen nopeuttaa muuttuviin asiakastarpeisiin reagointia ja takaa osaltaan asiakkaan saaman palvelun vaikuttavuuden ja tehokkuuden ja hyvinvoinnin lisääntymisen.

Lausunnon keskeinen sisältö

Sosiaalihuollon painopisteen siirtäminen hyvinvoinnin edistämiseen, ennaltaehkäisevään työhön sekä varhaiseen tukeen vastaa Ehkäisevän päihdetyön verkoston linjauksia: ehkäisevä työ on nähtävä investointina kaikilla yhteiskunnan tasoilla.

Lakiesityksessä pitäisi tulla näkyvämmiin lapsen etu ja lapsen oikeudet, niiden tulisi olla läpileikkaavia tekijöitä laissa.

Kansainvälisesti hyväksytyn määritelmän mukainen sosiaalityön tavoitteena oleva hyvinvoinnin lisääminen yhteiskunnallista muutosta edistämällä jää erittäin ohueksi.

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamisen valmistelussa tulee arvioida eri hallinnonalojen rajapintoja. Allekirjoittaneet toimijat haluavat korostaa järjestöjen roolia yhteistoiminnan foorumina ja mahdollistajana.

Suunnitellut muutokset sosiaalihuollon asiakirjoihin mahdollistavat tietosuojasäännösten kokoamisen samaan lakiin. Kansalaisten tasa-arvoisuus lisääntyy palvelujen yhdenmukaistamisen kautta.

Lausunnon antajat

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
A-Kiltojen Liitto ry
Ensi- ja turvakotien liitto ry
Helsingin Kouluraittiuspiiri ry
Irti Huumeista ry
Koulutus elämään -säätiö
KRAN rf
Kriminaalihuollon tukisäätiö
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
Munuais- ja maksaliitto
Music Against drugs ry
Naistenkartano ry
Raittiuden Ystävät ry
Suomen ASH ry
Suomen Valkonauhaliitto ry
Suomen Vanhempainliitto ry
YAD Youth Against Drugs ry